

Pomoć u rastu sposobnosti za razlučivanje

Diego Fares SI*

U jednom privatnom susretu s poljskim isusovcima u Krakovu papa Franjo je tvrdio »da je Crkvi potreban rast u razlučivanju, u sposobnosti za razlučivanje«. ¹ Papa je istaknuo važnost svećeničkog odgoja te potaknuo isusovce da djeluju zajedno sa sjemeništarcima, ponajviše »dajući im ono što smo primili u Duhovnim vježbama: mudrost razlučivanja«. ²

No, što je zapravo razlučivanje? Postoje mnoge dobre teoretske definicije o tome. Ovdje ćemo jednostavno reći da je razlučivanje sposobnost našeg ljudskog uma da traži i nađe najbolji trenutak i konkretno sredstvo za ostvarenje dobra. Na duhovnoj razini najbolji trenutak i najbolje konkretno sredstvo jest ono što je Bogu po volji. ³ A to se ne slaže uvijek s onim što nudi ljudska razboritost. Mudrost je križa doista ludost za neke, a budalaština za druge.

Sveti Otac posebno govori o rastu u sposobnosti razlučivanja. To uključuje poduku na zahtjevnom putu pastoralnog obraćenja. Kao što su grijeh i stvarna bijeda svakog siromaha — a stotine ih je milijuna — prihvatilište milosrđa, tako je prihvatilište dara razlučivanja savjest svakog pojedinca, svake obitelji i svakog konkretnog naroda. Pomoći im da rastu u razlučivanju znači izbliza, strpljivo i smjelo ih pratiti na putu. Središte uskladbenog djelovanja je svaka savjest, taj unutrašnji prostor gdje svatko preuzima odgovornost za svoje čine te može rasti u sposobnosti da „odlučuje“ i „razlučuje“ napreduje li dobro ili ne u svojem životu.

Što je razlučivanje konkretno? Prije svega riječ je o procesu, a ne o nekoj „matematičkoj“ metodi da se iznađe neko rješenje. Imamo li pred očima evanđelje, vidimo da nije riječ o nekom mudrovalačkom procesu. Gospodin upućuje na jednostavnu ljudsku sposobnost da raspoznaje vrijeme — hoće li kišiti ili ne će —, da ne nabraja sve, govoreći da nije moguće da ne znaju prepoznati trenutak nazočne milosti (usp. Lk 12, 55). U tom smislu duhovno razlučivanje o kojem go-

* Diego Fares SI, argentinski isusovac, član uredništva časopisa *La Civiltà Cattolica*, Rim. — Članak je tiskan 11. veljače 2017. u *La Civiltà Cattolica*, 168(4000), 377-389. Prijevod s talijanskoga: p. Vatroslav Halambek, SI.

1 Papa Franjo, »Danas je Crkvi potreban rast u razlučivanju«, u *Civ. Catt.* 2016 III 348-349.

2 Na istom mj. 348.

3 »Mjera i uzor duhovne kreposti nije druga krepost, nego sama stvarnost (*ipsa res*)« (Sv. Toma Akvinski, *Sum. Theol.*, I-II, q. 64, a. 3, ad 2). To je kao da se kaže da za rast u razlučivanju nisu potrebna apstraktna promišljanja, nego snažni praktični sudovi o stvarnosti (usp. J. Pieper, *La realtà e il bene*, Brescia, Morcelliana, 2011, 103).

vorimo nije neka umna djelatnost rezervirana samo za mudre i pronicave ljude, nego je točno upravo protivno: to je ona sposobnost jednostavnih i malenih da prepoznaju „čas milosti“ u kojem Bog upravo djeluje.

Novi zavjet nam pokazuje, osim ljudske sposobnosti za dobro djelovanje, što znači razborito, da je razlučivanje jedan od darova Duha (usp. 1 Kor 12, 10). Da bi se u njemu moglo rasti, prvi je i temeljni put usrdno vapiti u molitvi za taj dar poput kralja Salomona, koji je molio Boga za dar mudrosti da bi mogao voditi svoj narod (usp. 1 Kr 3, 9–12).

U shvaćanje razlučivanja valja napokon uključiti pojmove Božjeg puta i plana spasenja. Razlučivanje pomaže dozrijevanju želje za dobrim,⁴ ali ne ipak sa sigurnošću kao što bi to moglo biti u potpunom i posvemašnjem činu vjere, nego otvarajući put u procesu koji sadržava tri označnice: osjetiti i uočiti različite motive za djelovanje; razjasniti približavaju li nas ili udaljuju od evanđeoskih kriterija; i dosljedno tomu djelovati.⁵

Kao sposobnost da se dopušta oblikovati stvarnošću, razlučivanje je po naravi uvijek otvoreno drugim, susljednim popravcima, jednako kao i oko, koje se, da može gledati, neprestance prilagođava svjetlu i vanjskim oblicima. Stoga je razlučivanje uvijek „nedovršeno“, premda je završeno svakim ispravno učinjenim korakom.

Osim toga, razlučivanju je svagda potrebna pomoć i potvrda, jer nitko ne može biti mudar u svim životnim stvarnostima. Ta pomoć i potvrda nisu samo vanjski uvjeti, nego su njegove sastavnice od trenutka kad je riječ o razlučivanju onoga što je to „drugo“: to jest stvarnost da se mogu kretati u njoj; te još radikalnije, ono što je drago Drugomu, Bogu, našem Gospodinu. Razlikovanje nas diskretno vodi ne preko prednosti i poteškoća neke neutralne stvarnosti, nego putem Božjeg plana spasenja, dopuštajući svakomu da nađe svoje mjesto služenja, svoje trenutke milosti za djelovanje, svoj način, svoj stil i svoju karizmu koju Duh udjeljuje za opće dobro.

Na tom putu rasta u sposobnosti razlučivanja mogu nam pomoći tri konkretna koraka. Prvi je u razlučivanju nekih zapreka koje ometaju taj dar. Drugi je korak u utvrđivanju nekih općih kriterija koji pomažu da se procijeni ono što je u igri kad govorimo o razlučivanju. Treći će korak biti kratko predstavljanje originalnosti i vrijednosti doprinosa Duhovnih vježbi svetog Ignacija onomu tko želi ući u proces razlučivanja ili pratiti druge na tom putu.

Ukloniti zapreke

Prvi je, dakle, praktični korak u tome da se uklone neke zapreke. Ne mislimo toliko na napasti koje se pojavljuju kad se upućujemo u avanturu na put

4 »Razlučivanje ne služi samo identificiranju „dobrih“ i „zlih“ želja, nego i rastu želje te njenom odgoju i pročišćavanju«. Usp. A. Spadaro, »Desiderio di Dio e discernimento: il contributo della spiritualità ignaziana« („Želja za Bogom i razlučivanje: doprinos ignacijevske duhovnosti“), u *Civ. Cat.* 2001 III 387–388.

5 Usp. D. Gil, *Discernimiento según San Ignacio*, Roma, CIS, 1983, 35.

razlučivanja, nego na teže napasti, točnije na dvije koje konkretno mogu doslovno učiniti to da „nestane“ put.

Jedan način da nestane je u tome da se taj put „uzdigne do neba“, odnosno da se uzdigne do takve vrste rijetke i izvanredne karizme koju bi mogle provoditi samo doista savršeni ljudi. Takvo shvaćanje izriče da je razlučivanje pridržano samo eliti i da je to posao samo za redovnike pustinjake ili za nekoga tko bi želio ući u redovnički stalež.

Drugi je način da se izgubi put razlučivanja u tome da mu se „oduzme tlo“. Stvari između kojih se bira imaju biti „dobre stvari“,⁶ ali postoje tako legalistička uvjerenja da zahtijevaju podvrgnuti općoj normi sve posebne slučajeve i to uvijek i bez iznimke i bez olakšavajućih okolnosti.

Protiv takvih stavova, koji od razlučivanja isključuju mnoge slučajeve kojima je to upravo potrebno, izjašnjava se jasno enciklika *Amoris laetitia* (AL), pokazujući da se uvijek može rasti u »životu milosti i ljubavi i primajući za to pomoć Crkve«.⁷

Te se dvije prve napasti imaju odlučno odbiti s tvrdnjom da je »razlučivanje utjelovljeno«. Nije elitističko, nego je ono milost koju Duh daje vjerničkomu Božjemu narodu u njegovoj cjelini, kao što ćemo vidjeti. Budući da je razlučivanje u tome da se razjasni konkretna situacija za osnaženje razboritog izbora, ono je i praktični stožer koji u napetosti s teoretskim zapravo tvori bit svakog zakona.

S druge strane, i onda kad se neki praktični slučaj savršeno poklapa s teoretskim izričajem nekog zakona, nužno je provesti razlučivanje. To što se zbiva jest da se skraćuje proces razumske odluke i suglasje volje: razlučivanje je trenutno. Može se stoga izravno prijeći na „primjenu“ tako uobličienog zakona. No kad je stvarnost složena, ne samo da je prikladno učiniti razlučivanje, nego je i obvezatno: mora se uzeti potrebno vrijeme za dobro odlučivanje za sve što je u igri.⁸

Kad govorimo o »rastu u razlučivanju«, ne mislimo na neku krepost pridržanu vrlo „bistrim“ osobama i onima „za posebne slučajeve“:⁹ stavljamo se u samo središte ljudskog djelovanja. Stavljamo se tamo gdje uvijek prosuđujemo: tražiti dobro kao svrhu svih naših čina i odbacivati zlo. Stavljamo se tamo, gdje i prije prosudbe i izvedbe onoga što imamo činiti, uzimamo vrijeme za odlučivanje i odvagivanje stvarnosti u svojoj njezinoj zamršenosti.

6 Sv. Ignacije veli da stvar izbora mora biti svaka ona koje je »indiferentna (neutralna) ili dobra u sebi i pripada ozračju svete majke Crkve hijerarhijske te nije zla ili protivna Crkvi« (D.vj. br. 170).

7 »Zbog uvjetovanosti i olakotnih čimbenika, moguće je da u objektivnoj situaciji grijeha — u kojoj ne postoji uopće ili dijelom subjektivna krivnja — osoba može živjeti u Božjoj milosti, može voljeti, a također može rasti u životu milosti i ljubavi, primajući u tu svrhu pomoć Crkve. U određenim slučajevima to može uključivati također pomoć sakramenata« (AL 305).

8 Pred teškim situacijama i pred ranjenim obiteljima valja se uvijek prisjetiti općeg načela: »Neka znadu pastiri da su zbog ljubavi prema istini obavezni dobro razlikovati situacije« (*Familiaris consortio*, br. 84)« (AL 79).

9 Može biti da takvo uvjerenje dolazi od Aristotela, za koga se *gnomē*, ili razlučivanje, tiče neobičnih, čudnih slučajeva, koji izmiču općim načelima. Toma, tumačeći ga, veli da je riječ o nekoj višoj kreposti koja prosuđuje prema tim višim načelima. To je krepost koja se naziva »razlučivanje [*gnomē*], koja upravo uključuje određenu oštromnost u prosuđivanju« (*Sum. Theol.*, II–II, q. 51, a. 4, ad 3.).

Taj korak između teorije i prakse, između dobrosti koja nam je darovana i dobra koje činimo, ono je što nazivamo razlučivanjem. Odlučujuće je rasti u tom daru, posebice onda kad se teoretski izričaji teško snalaze usred sukoba različitih slučajeva, a ljudi se osjećaju obvezanima donijeti odluke koje neprestanice pogađaju savjest, kad umjesto da se potaknu da učine mogući korak na putu dobra bivaju stjerani pred zid: sve ili ništa, bijelo ili crno.

Može se i mora rasti u razlučivanju. *Amoris laetitia* tvrdi: »Mučimo se također dati prostor savjesti vjernikâ, koji usred svojih ograničenosti vrlo često odgovaraju što je bolje moguće na evanđelje, te su sposobni ostvariti svoje vlastito razlučivanje u složenim okolnostima. Pozvani smo odgajati savjesti, a ne težiti tomu da ih zamijenimo« (AL 37). Nagrada je duhovne zrelosti veća od zbrke uzrokovane nekom trenutačnom pomutnjom koja proizlazi iz toga što se ne zna ograničiti od doslovne „primjene zakona“.

Evanđelje nam očituje kako je Isus Riječ postala tijelom i kako razlučuje dobro u konkretnim životnim okolnostima grješnika. I on to čini upravo načinom Sluge koji ne gasi plamen koji tinja te ne slama već napuknutu trsku. On razlučuje ne osuđujući, nego milosrdno opraštajući i potičući sve da učine korak naprijed na putu dobra. Isus razlučuje a da ne ulazi u apstraktne rasprave i zanemarujući kadšto formalni zakon, da bi se dotična osoba mogla dati na novi put koji bi je doveo do ispunjenja zakona iz ljubavi a ne iz puke dužnosti.

Neki kriteriji koji pomažu uočiti važnost razlučivanja

Temelj razlikovanju duhova imamo u Prvoj Ivanovoj poslanici gdje nas apostol potiče da ostanemo u Gospodinu i da ne vjerujemo svakomu duhu, nego radije da »ih podvrgnemo kušnji« (1 Iv 4, 1). A kriterij za razlikovanje istinitosti ili lažnosti duhova je Utjelovljenje. Kao što veli Papa: »Tako jednostavno: ako ono što želiš ili ono što misliš ide putem Utjelovljenja Riječi, Gospodina koji „je došao u tijelu“, znači da je od Boga; no ako nije na tom putu, znači da ne dolazi od Boga«. ¹⁰

1) Prvi je kriterij da je duhovno razlučivanje *praktična mudrost koja objedinjuje kontemplaciju i akciju*. Nema pravog razlikovanja volje Božje koje ne bi računalo na ukupnost plana spasenja i nema plana spasenja koji ne bi računao na konkretno razlučivanje onih koji ga pronose u povijesti. Papa veli teolozima: »Teolog [...] nastoji pokazati kako istine vjere tvore organsko, skladno objašnjeno jedinstvo. Nadalje, zadaća je teologa „pozorno slušati, razlučivati i tumačiti različite izričaje našeg vremena te znati ih prosuditi u svjetlu Riječi Božje, da se objavljenina istina sve dublje shvati, bolje razumije i da se može prikladnije ponuditi“«. ¹¹

2) Drugi ključni kriterij, što istodobno nije nešto po sebi razumljivo ni vrlo rašireno, jest onaj što ga primjenjuje papa Franjo glede »vremena i trenutka«.

10 Papa Franjo, *Omelia* a Santa Marta, 7. siječnja 2014.

11 Isti, *Discorso ai membri della Commissione teologica internazionale*, 6. prosinca 2013.

Papa uvijek podsjeća da *je vrijeme Božje*. No ne postoji „mudrost vremena“: »Nema doista ljudske kreposti koja bi mogla poslužiti tomu da zagospodari nad vremenom. Jedina je moguća krepost za promatranje vremena i ona „mora biti darovana od Gospodina: to je nada“«. »Da bi živio trenutak ne dajući se prevartiti, kršćanin se mora voditi molitvom i razlučivanjem. [Stoga] Isus kori one koji nisu znali prepoznati (razlučiti) trenutak (usp. Mk 13, 28–29). [...] Evo čemu služi razlučivanje: da se upoznaju pravi znakovi, da se upozna put kojim moramo ići ovog trenutka«.¹²

Izričaj je jednostavan, ali vrlo sadržajan. U izreci da nema »mudrosti o vremenu« razum se na neki način čuva od pada na tlo apstrakcije te se usmjeruje prema kontemplaciji Božjeg otajstva i razlučivanju puta koji Gospodin želi za nas ovdje i sada, ovog trenutka. Logika u teologiji nema apstraktnu moć nad vremenom. To je logika ljubavi koja se upleće u povijest. To je logika koja otkriva i ostvaruje dar milosrdne i besplatne ljubavi, a uvijek je iznenađujuća, uvijek shvatljiva i jasna, kao obična ljubav.

3) Potrebno je također imati pred očima da je razlučivanje za papu Franju *milost koju Duh daje narodu Božjemu u njegovoj cjelovitosti*, i koja se prima usred naroda Božjeg te je usmjerena prema njegovu spasenju. »Narod Božji u svojoj cjelini narod je proroka. Po daru Duha Svetog članovi Crkve posjeduju „osjećaj vjere“. Riječ je nekoj vrsti „duhovnog instinkta“ koji omogućava *osjećati s Crkvom* i razlikovati ono što je sukladno s apostolskom vjerom i duhom Evanđelja«.¹³ Prema tomu razlučivanje je dio svakodnevnog tkanja samog života vjerničkog Božjeg naroda.¹⁴ Na podlozi takva shvaćanja slika je Oca kojemu se sviđa objaviti se malenima (usp. Mt 11, 25–26).¹⁵

4) Tu je, napokon, i kriterij *borbe protiv zlog duha*. Jedini način kako bi se izbjeglo da se razlučivanje duhova pobrka s nekom vrstom posve ljudske razboritosti ili obzira — ili, što je još gore, s dubinskom psihologijom — taj je da imamo jasne pojmove i iskustvo vjere u vezi s djelovanjem demona u duhovnom životu. U praksi strah da se imenuje demon i poosobi ono što je vlastito „zlom duhu“, kako se to izriče jezikom Duhovnih vježbi, ide do toga da se demoniziraju ljudi ili ljudske strukture.

Što se toga tiče, Duhovne vježbe sv. Ignacija otkrivaju se kao jedinstvena pomoć u trenutku kad se obavlja razlučivanje. Ako bismo morali tražiti neku razliku između kristocentrične duhovnosti sv. Ignacija i duhovnosti drugih suvremenih autora, rekli bismo da nije u svih autora kao u sv. Ignacija i u golemoj tradiciji koju on vjerno slijedi, istaknuto otajstvo Sotone, tako da sjena njegova djela još jasnije očituje svjetlo Kristova otajstva. Svratimo pozornost i na ovo: dok

12 Isti, *Omelia* a Santa Marta, 26. studenoga 2013.

13 Papa Franjo, *Discorso ai membri della Commissione teologica internazionale*, nav. mj.

14 Na teozozima je da »izrada kriterije koji dopuštaju razlučiti autentične izraze *osjećaja vjernika (sensus fidelium)*« onako kako Učiteljstvo mora »biti pozorno na ono što Duh govori Crkvi preko autentičnih očitovanja *osjećaja vjernika*« (na istom mj.).

15 Na istom mjestu Papa navodi Benedikta XVI. iz homilije koju je održao na Misi s članovima Međunarodne teološke komisije, 1. prosinca 2009.

svi izričaji o milosti u Duhovnim vježbama zadobivaju svoje jedinstvo u Kristovoj osobi, svi izričaji o grijehu objedinjuju se u osobi Sotone. Sotona je protivnik. Ne u smislu da se obojica — Krist i Sotona — promatraju u sebi, na razini jednakosti, nego prije svega ukoliko djelovanje Sotone još očitije otkriva Kristovo djelovanje (njegovu nužnost, njegovu besplatnost, njegovu trajnost i tako dalje).

*Pomoć Duhovnih vježbi u procesu razlučivanja*¹⁶

Iznijet ćemo sada ukratko izvornost i vrijednu pomoć koju Duhovne vježbe sv. Ignacija pružaju onomu koji želi ući u proces razlučivanja ili pratiti druge na tom putu.

Duhovne su vježbe Ignacijevo „evangelje“, njegova poruka o Kristu, njegova *kerigma*.¹⁷ Sve što nalazimo u Duhovnim vježbama — sadržaj koji Ignacije preuzima iz Svetog pisma te kontemplacije i meditacije koje iznalazi, redosljed kojim ih strukturira, praktični savjeti koje daje za molitve i pravila za razlučivanje, vremena koja određuje za svaku etapu itd. — sve je to navještaj koji smjera prema tomu da izazove one „duhovne pokrete“ temeljem kojih će vježbenik učiniti izbor ili korjenitu reformu vlastitog života predajući ga konkretno službi Kristu.

Ako u određenom smislu nakana da ograniči zadaću razlučivanja na Duhovne vježbe sv. Ignacija može izgledati kao sažimanje, moramo voditi računa o tome da su u Crkvi neke karizme univerzalne i konkretne. One ne isključuju, nego zgušnjavaju druge karizme s kojima su komplementarne. To su milosti koje Duh daje nekoj svetoj osobi za opće dobro.

Sveti je Ignacije teolog. U svojim Duhovnim vježbama — osobito u svojem poimanju razlučivanja duhova i izbora — daje teologiju, ne zasigurno na način skolastičkih teologa, kojima je, kako sam veli, »više vlastito definirati i razjasniti«, nego kao »jasni naučitelji poput sv. Jeronima, sv. Augustina i sv. Grgura itd.«, »kojima je više vlastito [...] u svemu pokrenuti osjećaje za ljubav i služenje Bogu našem Gospodinu«. ¹⁸ Teologija sv. Ignacija teologija je razlučivanja i nastoji pomoći ljudima da »u svemu ljube Boga našeg Gospodina i služe mu« (D.vj. 363). Njegova teologija nije teologija ideja, nego ona smjera prema preobrazbi života.

Kao što utjecanje autoritetu Otaca ili sv. Tome o spekulativnim pitanjima nije, dakle, nešto posebno, nego općenito (u katoličkoj tradiciji), tako u vezi s razlučivanjem utjecati se sv. Ignaciju znači utjecati se onomu koga je Crkva pro-

16 Usp. M. A. Fiorito, »Apuntes para una teología del discernimiento de espíritus«, u *Ciencia y Fe* 19 (1963) 401–417; i u *Ciencia y Fe* 20 (1964) 93–123. Isusovac p. M. A. Fiorito (1916.–2005.) bio je odgojitelj i bliski suradnik Jorgea Bergoglia te »je bio pravi duhovni učitelj Argentinske provincije Družbe Isusove« više od četrdeset godina (usp. A. Restrepo, »Presentación«, u M. A. Fiorito, *Buscar y hallar la voluntad de Dios*, Buenos Aires, Paulinas, 2000, 11).

17 *Kerigma* znači „navještaj“ i to takav koji, zahvaljujući milosti vjere i smjelosti kojom ga svjedoci propovijedaju te zahvaljujući također sažetosti njegova kristološkog sadržaja, može u sreću onoga koji s vjerom sluša stvoriti spasenjski događaj.

18 Usp. D.vj. 363, 11. pravilo, da bi se steklo autentično osjećanje s vojujućom Crkvom.

glasila zaštitnikom Duhovnih vježbi.¹⁹ Obavljati Duhovne vježbe, što Crkva preporučuje, je kao »najpohvalnija i najplodonosnija« metoda,²⁰ ne samo za neke posebne ljude, nego za sve kršćane.

Podatljivost je označnica Duhovnih vježbi sv. Ignacija — poput »postati svi-ma sve« — u pomoći svakomu tko želi iz bližega slijediti Isusa Krista, izabirući mjesto sluge koje mu Gospodin dodijeli za dobro Crkve i obnavljajući svoj život.

Na to se navraća Pio XI. koji je preporučivao Duhovne vježbe sv. Ignacija zbog njihove podatljivosti: »zbog zadivljujuće prilagodbe ljudima svake vrsti i položaja«. Također je isticao teologiju i pod teoretskim i pod praktičnim vidikom, »temeljnost duhovnog nauka, daleko od opasnosti i lažnih mističnih umišljaja« te »organsku cjelinu njihovih dijelova, divotni red koji nudi istine za meditiranje«, jednako kao i djelatnu snagu da se »čovjeka dovede do oslobođenja od grijeha sve to najviših vrhunaca molitve i ljubavi prema Bogu.«²¹

Na istoj crti papa Franjo smatra da je taj poredak upravljen »ponajviše svećenima da im pomogne svjetlom Duhovnih vježbi u dinamici pastoralnog razlučivanja koje poštuje pravo, ali znade ići i dalje. To je važna zadaća za Družbu [Isusovu],²² koja ima biti prva koja će dopustiti oblikovati se.²³

Koraci koji pripremaju razlučivanje

Duhovno razlučivanje nije zasebni čin nekog autonomnog subjekta, nego naprotiv to je najosobniji čin onoga tko izabire i obnavlja svoje mjesto sluge u Crkvi za opće dobro. Prije no što izabere životni poziv ili obnovu života što za svakoga Gospodin želi, potrebno je pripremiti se tako da se ono što će se izabrati evanđeoski ugradi u golemi okvir života Crkve i povijesti spasenja.

U ustroju »prvog tjedna« Duhovnih vježbi nalazimo vrlo primjerenu pripravu na razlučivanje za život. Ignacije nam nudi meditacije o grijehu, o neurednim sklonostima koje moramo srediti da dobro izaberemo i obnovimo svoj život. Smještanje grijeha u širi ustroj zavrjeđuje naše promišljanje. U Ignacijevu planu, da bi se vlastiti grijesi mogli vidjeti objektivno te dospjeti do toga da ih se gnušamo, potreban je prethodni korak te drugi susljedni. Prethodni je korak u tome da zadobijemo i osnažimo pozitivni pogled na stvaranje i na vlastitu povijest. Gospodin nam daje dobre stvorove, a njegovo će čišćenje biti u nečemu što je povezano s dobrim u nama, a ne s nečim izvana. U »Načelu i temelju« Ignacije nas — u pohvali i klanjanju — vodi prema zadobivanju pozitivne slike o stvaranju: »Čovjek je stvoren da Gospodina Boga svoga hvali, da ga štuje,[i] da mu služi« (D. vj. 23).

19 Pio XI. Apostolska konstitucija *Summorum Pontificum*: S. Ignatius de Loyola Caelestis Exercitiorum Spiritualium Patronus declaratur, 25. srpnja 1922.

20 Usp. Isti, *Mens nostra*; Sv. Ivan Pavao II., *Angelus*, 16. Prosinca 1979; Kodeks kanonskoga prava (CIC) 246, 5, 770, 1030.

21 Na istom mj.

22 Papa Franjo, *Oggi la Chiesa*, cit. 349.

23 M. Revuelta González, *La Compañía de Jesús en la España contemporánea*, vol. 3, Santander, Sal Terrae (i drugi), 2008, 305.

Neposredno nakon te promjene slijedi korak: meditacija o grijesima ne završava s meditacijom o paklu, nego s pozivom Krista, našeg vječnog Kralja. Ta je meditacija stožer između „prvog tjedna“ i susljednih tjedana, predstavljajući sav Isusov život u znaku „poziva“. Ignacije želi da se toj meditaciji posveti čitav dan. Bez Gospodnjeg poziva koji je zahtjevan i žuran — jer u igri je spasenje svega svijeta —, dubina i zamršenost grijeha mogli bi dovesti do uvjerenja da je potrebno vrlo dugo vrijeme čišćenja prije no što se netko mogne osmjeliti čak i da samo pomisli slijediti Gospodina na putu blaženstava.

Pogledajmo stoga kako se grijeh smješta u teološkom ustrojstvu Duhovnih vježbi između dvije pozitivne stvarnosti: stvaranja i Otkupiteljeva poziva. Smješta se u zahvalno sjećanje i apostolsku nadu, kako uvijek ističe papa Franjo.

To ignacijevsko ustrojstvo prosvjetljuje i oblikuje izvođenje ne samo temeljnog razlučivanja nego i, primjerice, razlučivanje koje se provodi na kraju dana ispitujući savjest. Ispit savjesti širi je od onoga koji se čini prije ispovijedi. Počinje sa zahvalnim prisjećanjem primljenih milosti tijekom dana te nastoji ispraviti i obnoviti život, tako da ga oblikujemo sukladno s konkretnim pozivima koje nam Gospodin upravlja na svoju veću slavu i na službu drugima. Kad se daje malo prostora zahvalnomu sjećanju, razlučivanje »onoga što bi se moglo popraviti« gubi svoj evandeoski korijen. Mnoge dobre odluke ne uspijevaju se ostvariti, ne toliko zbog nedostatka volje koliko zbog nedostatka prosudbe, zbog toga što se nije dobro slušalo²⁴ ono nešto konkretno i što je puno milosti na koju nas Gospodin poziva.

Blaženstva kao okvir svakog razlučivanja

Razlučivanje za izbor životnog poziva i/ili za njegovu obnovu ne postiže se slijedeći jednostavno ljudske kriterije povoljnosti i nepovoljnosti. Riječ je naprotiv o izboru »onoga što je Ocu milo«, kao što nam predlaže Isus u evanđelju. Stoga, osim opsežnog pripravnog okvira, kako smo vidjeli, duhovno razlučivanje zahtijeva i pravu pripravu. U Duhovnim vježbama neposrednu pripravu na izbor Ignacije oblikuje promatranjem čitava Isusova života te s nekim svojim, za to posve određenim meditacijama, za uskladbu u tome.

To što nazivamo „uskadba“ ima čvrsti antropološki i teološki temelj da možemo dobro razlučivati i dobro odlučiti. Svako razborito djelovanje sluša praktično ovlaštenje, a u stvarnosti je to poziv, jer dobro zapovijeda kao cilj čineći se poželjnim. Tomu pripomaže »kontemplacija vječnoga Kralja« koji poziva sve i svakoga da nađe svoje mjesto sluge u njegovu planu spasenja.

Razumsko propitivanje snaži se kad se isprazni polje izbora te praktično ostaju dvije mogućnosti izbora.²⁵ Razum se tada trudi kako bi mogao upravit pogled na svoju afektivnost a da ne bude nužno navraćati se na mudrijašenje izvanjskih

24 U meditaciji o Vječnom Kralju Ignacije nas vodi da molimo »milost da ja ne budem gluh na njegov poziv« (D. vj. 91).

25 Usp. S. Iyengar, *The Art of Choosing*, Kindle, 2010.

mogućnosti. Tomu pomaže »meditacija o dvije zastave«, u kojoj se na dramatični način pokazuje kako nijedna opcija nije neutralna: ili se stavljamo pod Kristovu zastavu ili se ostaje pod zastavom zloduha.

Ljubav naklonosti, koja izabire nešto konkretno, snaži se kad si posvijesti napast odgode izbora dobra i onoga čega »se ne želi odreći«, jer svaki izbor uključuje odricanje. Tomu služi »meditacija o tri vrste ljudi«, koja pomaže razlučiti jesmo li uistinu slobodni, dakle, možemo li dobro izabrati.

Držati ljubav prema ljudima kao najvišu i apsolutnu vrjednotu i više od svih drugih „dobara“ — a posebno ljubav prema osobi Kristovoj, koji, siromašan i ponižen, sjaji bez ikakve privlačnosti, osim u svojoj punoj ljubavi –, dopušta da se objasni i ojača sposobnost razlučivanja u onoga koji mora donijeti životnu odluku. Da se to učini pomaže »promišljanje o tri stupnja poniznosti« koji suobličuju srce u njegovu potpunom prijanjanju uz Krista te omogućuju uvidjeti gdje nešto vrijedi ili se protivi, osjeća se privlačnost prema Kristu siromašnomu i poniženomu više nego prema bilo čemu drugomu.

Utvrđimo dakle da se svako razlučivanje obavlja u duhu blaženstava te da je svaka odluka koji neki kršćanin može donijeti usmjerena prema rastu u njima.

Dobar i zdrav izbor uključuje i potvrdu

U svakodnevnom životu, primjerice na poslu, kad se nešto razlučuje i bira, dobar izbor zahtijeva potvrdu koja dolazi iz rezultata onoga tko je odgovoran o općem tijeku. U svakoj dobroj ljudskoj odluci s jedne je strane potvrda sama sposobnost da se suočimo s negativnim posljedicama povezanima sa svakom odlukom (odricanja, isključivanja, suprotstavljene ideje ili stavovi i dr.), a s druge sposobnost radovati se i veseliti zbog plodnosti koja izvire iz učinjenog izbora.

Kad je jednom učinjen izbor, duhovne vježbe pružaju pomoć da se on potvrdi suočavajući ga s mukom Gospodinovom tako da se osnaži realizam i sposobnost podnošenja protivština. Duhovne vježbe pružaju daljnju pomoć s kontemplacijama uskrsnuća. Sposobnost uskladbe, počevši od vlastita izbora, s radošću i blaženstvom Krista uskrsnulog usavršava izbor, odnosno dobro provedenu obnovu.

Duhovne vježbe, napokon, pružaju pomoć za potvrdu razlučivanja »kontemplacijom da se postigne ljubav« (br. 230–237), shvaćenom kao traženje i nalaženje mira u Bogu našem Gospodinu, što je tipično iskustvo ignacijevske duhovnosti. Taj je mir najbolja potvrda, jer nam dopušta da iskusimo prisutnost uskrsnulog i slavnog Gospodina u svim stvarima.